

Innspill om kunsten og kulturens kraft i hverdagsintegrasjonen fra *Stiklestad* *Nasjonale Kultursenter*

Stiklestad Nasjonale Kultursenter AS (SNK) ble opprettet i 1996 og har et spesielt ansvar for formidling av kunnskap om Olav Haraldsson/Olav den hellige og denne skikkelsens vidtspennende virkningshistorie. Siden 2004 har SNK også hatt ansvar for drift av konsolidert museum i søndre del av Nord-Trøndelag. I tillegg til virksomheten på Stiklestad inkluderer dette Egge museum, Stjørdal museum, Levanger Fotomuseum og Nils Aas Kunstverksted. SNK har totalt 46 ansatte og årlig besøker rundt 160 000 mennesker de fem museumsenhetene.

Flyktninger er en viktig målgruppe for den rike og helårlige formidlingsvirksomheten som foregår i regi av SNK. Å snakke om flyktninger som om kun én type besøkende blir imidlertid misvisende: flyktninger besøker oss gjennom flyktningetjeneste og voksenopplæring, gjennom skoleverket, i jobbpraksis, regi av ulike innvandringsbaserte foreninger og nettverk og selvsagt på egen hånd. Denne teksten er et forsøk på å gi en kort oversikt over denne delen av SNKs virksomhet og våre refleksjoner knyttet til temaet, samt å peke på noen satsningsområder knyttet til integrasjon i årene frem mot nasjonaljubileet i 2030.

Museene i SNK har jevnlig besøk av grupper fra flyktningetjenesten og voksenopplæringen i både Nord- og Sør-Trøndelag. Vårt fokus i møtet med slike grupper er tilgjengeliggjøring gjennom språkbruk, interaksjon/aktivisering og vektlegging av internasjonale og/eller universelle referanserammer som gjør kulturarven vi formidler mer forståelig og relaterbar. Det overordnede målet for dette er å bidra til forståelse av norsk historie og samfunn, både gjennom å 1) vise hva som er særegent ved norsk kultur og 2) løfte frem internasjonale bånd og kulturelle fellestrekk.

Et eksempel på det en kan klassifisere som formidling av det ”det særegne” er arrangementet ”Jul igjen” på Stiklestad. Arrangementet har over tid blitt en viktig tradisjonsbærer og tradisjonsformidler i regionen. Vi har valgt å bruke denne unike arenaen til å gjøre det særegne tilgjengelig for et bredt publikum. De senere årene har det derfor gått ut invitasjoner til innvandrere- og flyktningfamilier i nærområdet om å delta på arrangementet. Målet er å tilby en mulighet til å oppleve en av de sterkeste norske familietradisjonene ”fra innsiden.” Slik ønsker vi å bidra til møter og kunnskapsutveksling som senker terskelen for familiens deltakelse i julehøytiden, og norsk kultur generelt, utenfor museets rammer.

Et eksempel på formidling av kulturelle fellesnevner er vårt tilbud knyttet til immateriell kulturarv. Flere av museene i SNK har et sterkt fokus på håndverkstradisjoner. Denne typen kulturarv har gjerne kjennetegn man finner igjen over store deler av verden, eksempelvis når det gjelder verktøy og materialbruk. Erfaringer fra eksempelvis Egge museum viser at dette ofte gjør stort inntrykk på besøkende med flyktningebakgrunn: i møte med en kultur som ofte oppleves som svært fremmed, oppstår det et element av gjenkjennelse, man finner et element av "sin egen historie" på museet og dermed også i den norske kulturen. Denne opplevelsen forsterkes av vår ambisjon om å involvere publikum: den besøkende blir ofte oppfordret til å prøve selv og slik demonstrere sin kunnskap både til museets representant(er) og gruppen for øvrig. Vi anser dette som et viktig bidrag til integrasjonsprosessen, et steg fra å føle seg som en utenforstående i retning av en begynnende tilhørighet og fellesskapsfølelse.

I tillegg til dette kommer mange unge flyktinger til oss gjennom skoleverket. Flere av disse har svært begrensede kunnskaper ikke bare om norsk kultur, men også om norsk (og engelsk) språk. Dette er derfor individer som befinner seg tidlig i prosessen med å finne sin plass ikke bare i det norske samfunnet, men også i sitt nærmiljø. I møtet med denne typen elever har vi veldig god erfaring med det som er et satsningsområde innenfor store deler av SNKs virksomhet: dramabasert formidling med fokus på inkluderende deltakelse. Aktiviteter som rollespill, lek, håndverk etc. fordrer ikke språk på samme måte som tradisjonell undervisning. Dette bidrar derfor til å åpne opp for kommunikasjon ikke bare mellom oss og elevene, men også elevene i mellom. Spesielt effektivt i denne sammenheng opplever vi bruken av kostymer. Disse bidrar til å skape en helt ny setting, tar elevene ut av hverdagen og bidrar slik til å bryte ned barrierer og åpne for samhandling og tilhørighet.

Videre fungerer de fleste av museene i SNK som arena for språkopplæring og jobbutplassering. Et eksempel er Stiklestad hvor man har et nært samarbeid med Møllegata voksenopplæring, et norskopplæringscenter for voksne innvandrere i Verdal kommune. Dette samarbeidet gjelder både museumsvirksomheten, hvor man eksempelvis har hatt en person fra Syria som medarbeider i magasinet på ukentlig basis i 2016, og SNKs datterselskap Stiklestad hotell. Spesielt verdt å nevne er et større samarbeid mellom Stiklestad hotell og Verdal kommune, NAV og Møllegata voksenopplæring våren 2016 hvor fire innvandrere ble tilbudt et 12 ukers kurs som resulterte i et kompetansebevis som kjøkkenassistenter. Etter endt periode har flere av deltakerne blitt innkalt som assistenter. Vår generelle erfaring er at de som er på utplassering og opplæring hos oss opparbeider seg viktig jobberfaring, språkkompetanse og kulturkunnskap. Flere uttrykker også glede over å være i arbeid da det gir dem en følelse av å bidra til samfunnet de nå er en del av. Samtlige av disse elementene anser vi som viktige bidrag til deres integrasjon i arbeidslivet og samfunnet generelt. For SNK er samtidig viktig å understreke at denne typen rolletakning har en stor verdi også for museet internt, både i form av arbeidskraft og gjennom et beriket arbeidsmiljø.

SNKs dialog med innvandrere- og flyktingmiljøet skjer imidlertid ikke bare i regi av det offentlige. De senere årene har vi også sett en voksende grad av interaksjon mellom museene og flyktingmiljøene selv. Delvis skjer dette gjennom dialog mellom museet og ulike (frivillige) organisasjoner. Et godt eksempel er Stjørdal museum. Dette museet opererer i et

lokalsamfunn hvor over 100 nasjonaliteter er representert. Ved store arrangement har man derfor arbeidet aktivt for å involvere representanter fra disse miljøene. I år har dette resultert i et samarbeid med Internasjonal kvinneforening på museumsdagen og med Stjørdal somalisk forening på kulturminnedagen. Dette samarbeidet har gjort museet i stand til å formidle nåtidens lokalsamfunn med større bredde samtidig som det har gitt innvandrer miljøene en viktig formidlings- og kommunikasjonsplattform for sin historie. Et annet eksempel på deltakelse fra flyktningmiljøet finner vi i det omfattende frivillighetsapparatet tilknyttet Olsokdagene på Stiklestad. Mer enn 800 deltar som frivillige i forbindelse med festivalen og blant disse er antallet med flyktningebakgrunn stigende. I tillegg til å være en viktig arena for samvær og felleskapsbygging skaper denne deltakelsen eierskap til en kulturinstitusjon som har et nedslagsfelt som er både lokalt, regionalt og nasjonalt. Begge disse aspektene har i våre øyne stor verdi ut fra et integrasjonsperspektiv.

En annen sentral del av integrasjon er å skape økt kunnskap og forståelse innad i samfunnet som skal ta i mot flyktningene. En viktig del av vårt ansvar som museum er derfor å formidle kulturen og historien flyktninger og innvandrere har med seg, men også det faktum at det norske samfunnet aldri har vært en statisk og isolert enhet. I SNKs formidling vektlegger vi derfor historiske prosesser, kompleksitet og Norges som en del av verdenssamfunnet. Gjennom dette ønsker vi å utfordre det statiske nasjonale narrative museer ofte har blitt kritisert for å formidle. Utstillinger er en viktig del av denne typen problematiserende formidling. Et eksempel fra vår virksomhet er utstillingen "Norwegianess" produsert ved Nils Aas Kunstverksted i 2007 som behandlet temaet norsk identitet. Et annet eksempel er utstillingen "Et lite stykke Helse-Norge". Utstillingen, en del av Kulturrådets Brudd-prosjekt, behandlet temaet papirløse immigranter i Norge og ble innleid av Levanger Fotomuseum i 2013. Et annet viktig bidrag til denne typen kunnskapsformidling er den omfattende foredragsvirksomheten som foregår i regi av SNK. Programposten Talerstolen Stiklestad er svært viktig i denne sammenheng og under årets Olsokdager ble eksempelvis denne foredragsrekken åpnet av Grete Brochmann som tok for seg temaet vendepunkter i nyere norsk innvandringshistorie.

Med tanke på SNKs ansvar som museum og samfunnsaktør vil integrasjon være et viktig satsningsområde for hele virksomheten også i årene som kommer. Hele SNK arbeider nå med programskapning knyttet til nasjonaljubileet i 2030. Et av de uttalte hovedmålene for jubileet er å sette søkelys på hva Norge har vært, er og skal/bør være. Både i 1030 og i 2030 var/er det norske samfunnet i endring. Det forestående jubileet presenterer derfor en enestående plattform for å sette søkelys på samfunnsendringer og nasjonal identitet både i en fortidig, samtidig og fremtidig kontekst. Dette vil SNK gjøre både ved å bygge videre på vårt eksisterende tilbud og de erfaringene vi har gjort oss så langt, samt gjennom nyskapende formidlingsvirksomhet. Som nå vil vår ambisjon ikke bare være å legge til rette for museet som læringsarena for flyktninger, men også å fungere som et møtested og dialogarena hvor gamle og nye elementer ved det norske samfunnet formidles til et bredt publikum. Et viktig satsningsområde i denne sammenheng vil være Talerstolen Stiklestad hvor SNKs ambisjon, i tillegg til å utvide programposten til en helårssatsning, er å åpne opp talerstolen for et større spekter av bidragsytere både når det gjelder alder og bakgrunn. Videre har SNK også et mål

om å bidra mer aktivt til kunnskapsformidling og samfunnsdebatt utenfor museets egne rammer. Et spennende eksempel i denne sammenheng er et nylig påbegynt samarbeidsprosjekt mellom SNK og Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider knyttet til Den kulturelle skolesekken. Målet for prosjektet er å utvikle en nasjonal skoleturné som med utgangspunkt i det forestående nasjonaljubileet tematiserer begrepene nasjon, identitet og tilhørighet.

Møter med nye grupper med nye bakgrunner utfordrer oss som museum til å tenke nytt. Vår samfunnsaktørrolle skal fylles på vegne av hele samfunnet, inkludert de som kommer til Norge som flyktninger. I årene frem mot nasjonaljubileet i 2030 vil SNK derfor ha fokus på en bred og inkluderende profil. En viktig del av dette vil være å ønske flytninger velkommen som besøkende, men også å invitere dem inn som bidragsytere. Slik skal SNK utvikles til et museum som ikke bare formidler fortiden, men også speiler nåtiden og diskuterer fremtiden.

På vegne av Stiklestad Nasjonale Kultursenter

Heidi Anett Øvergård Beistad

Fagsjef/førstekonservator